

บทที่ ๖

ความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับบทบาท งาน และ กิจกรรม ของสมาคมทางพุทธศาสนาและของตัวผู้นำเองต่อการพัฒนาให้ เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

สถาบันพุทธศาสนา เป็นคุณค่าหลักสำหรับสังคมไทยและ เป็นส่วนนำประชาชนในทาง
คุณธรรม และความรู้ต่าง ๆ อีกด้วยแทบจะในทุกกรณี ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ปกครอง
และผู้ถูกปกครองอีกด้วย^๑ ทุกกิจกรรมในพิธีทางพุทธศาสนาเป็นการกระทำที่มุ่งประโยชน์ปัจจุบัน
(ทิฏฐธรรมมิกัตถะ) ประโยชน์อนาคต (สัมปรายกัตถะ) และ ประโยชน์อันสูงสุด (ปรมาตถะ)
ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นแต่เน้นต่างกันเท่านั้น^๒ สถาบันพุทธศาสนาเป็นทั้งผู้นำทางสติปัญญาที่เสียสละ
และบริสุทธิ์ เป็นทั้งครู และเป็นตัวกำหนดคุณค่า เป็นพลังกระตุ้นความประพฤติปฏิบัติในสังคม
กลุ่มผู้นำที่ร่วมกันจัดตั้งสมาคมหรือองค์การพุทธศาสนาที่มีอยู่ทั่วประเทศ และต่างประเทศที่นับถือ
พุทธศาสนาย่อมมีบทบาทหน้าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ เป็นสมัยใหม่ได้
ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง นักสังคมวิทยา กล่าวว่า "สังคมมนุษย์อยู่ได้ร่วมกันเพราะ
สังคม มีการกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม รวมทั้งกฎหมายให้สมาชิกของสังคมทำตาม
เรียกว่า บรรทัดฐาน (Norm) ของสังคม ซึ่งหมายถึงระเบียบขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้ง
หลักศาสนา หลักศีลธรรม หลักจริยธรรม ถ้าสมาชิกในสังคมมีความรู้สึก ว่า บรรทัดฐานในสังคม
ของเขา เป็นสิ่งดี ก็จะมีความรู้สึกผูกพันในสิ่งเดียวกัน รู้สึกว่าศาสนาของสังคม เป็นสิ่งดีทุกคน เชื่อ
ในศาสนาเดียวกัน คนในสมัยก่อนมีการขัดแย้งในเรื่องศาสนาอยู่บ่อยครั้ง คนที่อยู่ในสังคมเดียว

^๑สุลักษณ์ ศิวรักษ์, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของฝ่ายศาสนา" รายงานการ
สัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนัก
งานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๒๒) หน้า ๗๓.

^๒สุลักษณ์ ศิวรักษ์, "ประโยชน์ของพระพุทธศาสนาต่อสังคม" พุทธจักร (มกราคม ๒๕๒๒)

กันต้องมีความ เชื่อใน เรื่องศาสนาเดียวกัน ถ้าใครไม่เชื่อ ก็ถูกจำกัด สังคมจะ เกิดความวุ่นวาย

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ เรื่องศาสนาแยกออกไปต่างหาก ถือว่าใครจะ เชื่อศาสนาอะไรก็ได้ เช่น ในเมืองไทยยึดหลักศีลธรรม เกี่ยวกับการเคารพผู้ใหญ่ มีเมตตา กรุณา ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การไม่ทำอะไรรุนแรงหรือที่เกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสมัยใหม่ จะมีการรวมเป็นกลุ่มในสังคม (Social Group) เป็นกลุ่มเป็นสมาคม เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน เรียกว่า Organization การรวมกันเป็นกลุ่มย่อยก่อให้เกิดอำนาจต่อรอง หรือทำประโยชน์ได้ร่วมกันมากยิ่งขึ้น รักษาผลประโยชน์เป็นการสร้างดุลยภาพอำนาจ (Balance of Power) การรวมกันเป็นสมาคมมีส่วนสำคัญมากในแง่ความเป็นระเบียบที่จะ เข้าใจโครงสร้างสังคมมีอิทธิพลอย่างไร มีปัญหาการเอาเปรียบกันใหม่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีล้าหลังหรือทันสมัยอย่างไร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำในการรวมกลุ่มแล้วเกิดประโยชน์ดังคำถามในตอน ๓ ข้อ ๑๘ ปรากฏว่า การที่ผู้นำร่วมมือกันในรูปสมาคมทางพุทธศาสนา ทำให้เกิดการรวมพลังกันแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของสังคมไทยได้ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ ดังตาราง

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเสริฐ แยมกลิ่นหุ้ง, ศาสตราจารย์. "ลักษณะและขอบเขตของการวิจัยทางสังคมศาสตร์" หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ของศูนย์ศึกษาและฝึกอบรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาพัฒนาวิจัยแห่งชาติ หน้า ๑๔-๑๗.

ตารางที่ ๑๖ อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับการร่วมมือในรูปสมาคม
ทางพุทธศาสนา

ที่	ความคิดเห็น เกี่ยวกับการร่วมมือในรูปสมาคม	อัตราส่วนร้อย
๑	ทำให้เกิดการรวมพลังกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทยได้มาก	๕๕.๒(๗๔)
๒	ทำให้เกิดการรวมพลังกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทยได้ปานกลาง	๓๔.๔(๔๓)
๓	ทำให้เกิดการรวมพลังกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทยได้น้อย	๕.๖(๗)
๔	ไม่มีผลในการรวมพลังกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทย เลย	๑.๘(๑)
	รวม	๑๐๐.๐(๑๒๕)

จากคำตอบของผู้นำร้อยละ ๕๕.๒ และ ๓๔.๔ ที่เห็นว่า การร่วมมือกันในรูปสมาคมทางพุทธศาสนาทำให้เกิดการรวมพลังในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทยได้มาก และได้พอปานกลางตามลำดับ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ ซึ่งก็ปรากฏหลักฐานที่เป็นผลงานริเริ่มและทำอยู่จนทุกวันนี้ว่า สมาคมทางพุทธศาสนามีส่วนแก้ปัญหาได้ไม่มากนัก แต่โดยส่วนใหญ่เป็นการรวมพลังกัน เพื่อป้องกันมิให้ปัญหาเกิดขึ้นโดยที่ได้รวมพลังกัน เผยแพร่ และนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ ซึ่งก็สอดคล้องกับการปกครองแบบสมัยใหม่ที่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือคุณธรรมและคุณภาพของคน หรือกรรมคือการกระทำโดยเจตนาของคนมีความสำคัญ มีความเคารพคุณค่าของบุคคลอื่นด้วยหลัก เมตตาที่เท่าเทียมกัน ดังที่ผู้วิจัยได้ถามคำถามที่จะถึงความหมายว่า ผู้นำมีความนับถือบุคคลอื่นเท่าเทียมกัน โดยถามในตอนที่ ๓ ข้อ ๒๓ ว่า "ในการรับสมาชิกของสมาคมทางพุทธศาสนา ท่านถือความเท่าเทียมกัน ไม่ควรคำนึงถึงความแตกต่างด้านฐานะ อาชีพ การศึกษา คนแต่ละภาคมีบทบาทเท่าเทียมกัน" ได้รับคำตอบดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของบุคคลที่จะเข้ารับเป็นสมาชิกของสมาคม

ที่	คำตอบของผู้นำ เกี่ยวกับสมาชิกของสมาคม	อัตราส่วนร้อย
๑	เห็นด้วยกับความเท่าเทียมกันในการรับสมาชิก	๔๔.๔(๑๑๘)
๒	ไม่แน่ใจ	๒.๔(๓)
๓	ไม่เห็นด้วย	๒.๔(๓)
๔	ไม่ตอบ	๑.๔(๑)
	รวม	๑๐๐.๐(๑๒๕)

ผลของคำตอบในข้อนี้ เพื่อแสดงให้เห็นทิศทางในการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ในทางที่ผู้นำคำนึงถึงคุณค่าของมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ปรากฏว่า ในการรับสมาชิกของสมาคมทางพระพุทธศาสนา ผู้นำถือว่าควรเท่าเทียมกัน ไม่ควรคำนึงถึงความแตกต่างด้านฐานะ อาชีพ การศึกษา คนในแต่ละภาคมีบทบาทเท่าเทียมกัน แสดงให้เห็นว่า ผู้นำถึงร้อยละ ๔๔.๔ มีความคิดเห็นเช่นนี้ เป็นการสอดคล้องกับหลักการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ที่ปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชน ซึ่งก็เป็นที่น่าสังเกตว่า สมาคมทางพุทธศาสนาเริ่มก่อตั้งขึ้นในสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จะเห็นได้ว่า องค์การหรือสมาคมทางพุทธศาสนา มีบทบาทต่อสังคมไทย ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความคิดเห็นที่ องค์การพุทธศาสนาเป็นสถาบันมีประโยชน์ในด้านมนุษยธรรม คือ

๑. เป็นสื่อในการนำความเป็นปึกแผ่นมาสู่สังคม ทำให้เกิดความ เป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันของประชาชนในสังคม
๒. เป็นผู้ส่งเสริมการขัดเกลาทางสังคม
๓. มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือในยามเดือดร้อน ช่วยการสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ เป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้นำ เกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาที่กำลังทำอยู่

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทาง
พุทธศาสนาที่กำลังทำอยู่

ที่	ความคิดเห็นของผู้นำ เกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทาง พุทธศาสนาที่กำลังทำอยู่	ทำ	ไม่ทำ	รวม
๑	บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา การเผยแพร่ และ ส่งเสริม เชิดชูหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา /	๔๗.๖ (๑๒๒)	๒.๔ (๓)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๒	บทบาทในการส่งเสริมสามัคคีธรรม มีความผูกพันปรอง ดอง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน/ก่อให้เกิดความร่วมมือพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่	๔๖.๘ (๑๒๑)	๓.๒ (๔)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๓	บทบาทในด้านการอบรมศีลธรรม จริยธรรม หลักทาง พุทธศาสนา ตลอดจนการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประ เพณีและ วัฒนธรรมอันดีงามที่ก่อให้เกิดความ เปลี่ยน แปลง เจริญ เป็นสมัยใหม่ในสังคมไทย	๔๖.๐ (๑๒๐)	๔.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๔	บทบาทในการอบรมเยาวชน ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดหลักสูตรระยะสั้น-ยาว ให้เกิดการ เรียนรู้ทั้ง ธรรมะและการปฏิบัติแก่เยาวชน ประชาชนและกลุ่ม อาชีพต่าง ๆ เช่น ครู อาจารย์ ผู้ต้องขังในเรือนจำ	๔๓.๖ (๑๑๗)	๖.๔ (๘)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๕	บทบาทในด้านการปฏิบัติการสาธารณและสังคมสงเคราะห์ เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคม	๔๒.๘ (๑๑๖)	๗.๒ (๙)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๖	บทบาทในการจัดให้มีการปฏิบัติธรรมและส่งเสริมให้ ประชาชนเอาธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติให้เกิด ประโยชน์แก่การพัฒนาตัวเองและสังคม และ เมื่อปฏิบัติ ตามก็สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ ของสังคมไทย /	๔๔.๘ (๑๐๖)	๑๕.๒ (๑๘)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๗	บทบาทอื่น ๆ คือ ช่วยเหลือเป็นภาระของคณะสงฆ์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาอาชญากรรม ส่งเสริม ให้เกิดความมั่นคงในชาติ /	๓๗.๖ (๙๗)	๖๒.๔ (๗๘)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๘	บทบาทในการสนับสนุนกิจกรรม เกี่ยวกับพระพุทธ ศาสนาทั้งในและนอกประเทศ /	๒๘.๘ (๓๖)	๗๑.๒ (๘๘)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

๔. ช่วยในการควบคุมสังคมและช่วยลดปัญหาสังคม โดยการแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติตามศีลธรรมที่ตั้งงาม งดเว้นจากความชั่วทั้งหลาย^๑ และ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานความคิดเห็นว่า ผู้นำทั้งหลายมาร่วมกันทำงานด้านส่งเสริมทำนุบำรุงพระศาสนา เป็นแบบร่วม เป็นสมาคมย่อมมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องอธิบายเผยแผ่พุทธธรรมที่ควรจะต้องถือ เป็นภาระสำคัญอันดับแรกที่จะต้องรักษาความบริสุทธิ์หมดจดของพุทธธรรมไว้ตลอดเวลา รองจากนั้นก็ควรระมัดระวังในการอธิบายสั่งสอนให้มากที่สุดพอเหมาะพอควรแก่เหตุแก่บุคคล ทั้งให้ถูกต้องตรงตามแบบแผนในทางพระพุทธศาสนาด้วย คือต้องพยายามใช้วิธีแนะนำตามเหตุผลให้ผู้ฟัง เห็นประจักษ์จริง และศรัทธาเชื่อถือโดยตัวของ เขาเอง การบำเพ็ญกรณียกิจในด้านจรรโลงพระศาสนาจึงจะอำนวยผลอันบริสุทธิ์และบริบูรณ์ทุกแง่ทุกส่วน ตามศรัทธาและตามปรารถนาที่ตั้งไว้^๒

ศูนย์วิทยพัทธยากร

^๑พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, "พระบรมราชาธิบายว่า ด้วยความสามัคคี" ประวัติศาสตร์การเมือง หนังสืออ่านประกอบวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้า ๑๗๑-๑๘๖.

^๒พระบรมราชาธิบายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในการเปิดประชุมใหญ่ของสมาคมพุทธศาสนาที่วราขอาภาจักร ครั้งที่ ๒๔ วันเสาร์ที่ ๑๔ ธ.ค. ๒๕๒๕ คำแถลงกิจการในรอบปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ ของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๕) หน้า

จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นอัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาที่กำลังทำอยู่ บทบาทที่กำลังทำอยู่มากเป็นอันดับหนึ่งก็คือบทบาทของสมาคมในการส่งเสริมการศึกษา การเผยแพร่และส่งเสริมเชิดชูหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ผู้นำเห็นว่า เป็นบทบาทที่สมาคมทางพุทธศาสนา กำลังทำอยู่ถึงร้อยละ ๔๗.๖ (๑๒๒ คน) มีผู้นำเพียง ๒.๔ (๓ คน) ที่เห็นว่าสมาคมไม่ได้ทำบทบาทนี้ แสดงให้เห็นว่าหน้าที่ของสมาคมในการขัดเกลาทางสังคมให้รู้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำ เป็นอันดับแรก เพราะจะทำให้ได้นำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติ เป็นแนวดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสมัยใหม่ที่กลมกลืนสอดคล้องกับพื้นฐานวิถีชีวิตของสังคมไทย

บทบาทของสมาคมอันดับที่สอง คือ บทบาทในการส่งเสริมสามัคคีธรรม มุ่งให้มีความผูกพันปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นบทบาทของสมาคมที่ผู้นำร้อยละ ๔๖.๘ (๑๒๑ คน) เห็นว่าเป็นบทบาทที่สมาคมกำลังทำอยู่ซึ่งก็ก่อให้เกิดความร่วมมือพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ มีผู้นำเพียงร้อยละ ๓.๒ (๔ คน) ที่เห็นว่าสมาคมทางพุทธศาสนาไม่ได้ทำบทบาทนี้

บทบาทอันดับที่สาม ผู้นำร้อยละ ๔๖.๐ (๑๒๐ คน) เห็นว่าสมาคมทางพุทธศาสนา กำลังทำบทบาทในด้านการอบรมศีลธรรม จริยธรรม หลักทางพุทธ ตลอดจนการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นข้อที่แตกต่างจากข้อแรกอยู่ที่ เป็นกิจกรรมที่สมาคมใช้วิทยาการที่มีคุณวุฒิทางพุทธศาสนาจัดอบรมในหลายรูปแบบ คือ จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นแก่ประชาชน สมาชิก และกลุ่มครู อาจารย์ ตลอดจนส่งวิทยากรไปอบรมถึงผู้ต้องขังในเรือนจำ อันถือได้ว่าเป็นบทบาทที่ก่อให้เกิดความร่วมมือพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ในสังคมไทย

บทบาทที่สี่ ผู้นำร้อยละ ๔๓.๖ (๑๑๗ คน) เห็นว่าเป็นบทบาทที่สมาคมกำลังทำอยู่คือ บทบาทในการอบรมเยาวชน บทบาทที่ ๓ และ ๔ จะคล้ายกัน เป็นแต่เพียงจัดในลักษณะแตกต่างกันคือ บทบาทที่ ๓ จะเน้นในด้านหลักพุทธศาสนาทั่ว ๆ ไป และประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมไทยโดยทั่ว ๆ ไป ส่วนบทบาทที่ ๔ เน้นด้านกลุ่มเยาวชน โดยจัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทผู้ฟัง โดยจัดอบรมหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา

บทบาทของสมาคมลำดับที่ห้า ซึ่งผู้นำร้อยละ ๔๒.๘ (๑๑๖ คน) คือ บทบาทในด้าน การสังคมสงเคราะห์ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นศูนย์ร่วมมือให้ความช่วยเหลือกัน บทบาท นี้ก็พัฒนาช่วยบทบาทของวัดของสังคมไทยแต่เดิมให้มีการดำเนินงานที่เป็นสมัยใหม่ ร่วมรับผิดชอบ ทำงานร่วมกัน เพื่อทำหน้าที่ของสังคมได้กว้างขวางและพัฒนาให้ได้ผลกว้างขวางมากขึ้น ปรับตัวให้เป็นสมัยใหม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนไป

บทบาทลำดับที่หก ผู้นำร้อยละ ๔๔.๘ (๑๐๖ คน) เห็นว่าสมาคมกำลังทำบทบาทใน ด้านการจัดให้มีการปฏิบัติธรรมและส่งเสริมให้ประชาชนนำเอาธรรมในพุทธศาสนาไปปฏิบัติให้ เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาตัวเองและสังคม โดยที่ผู้นำเห็นว่าธรรมในพุทธศาสนาเมื่อนำไป ปฏิบัติแล้ว จะเป็นเหตุให้เปลี่ยนแปลงพัฒนาเจริญขึ้นตามที่คนในสังคมต้องการ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ผู้นำจึงได้ร่วมมือกันทำบทบาทนี้ให้เป็นบทบาทของสมาคมดังบทบาทอื่น ๆ ที่กล่าวมา แต่ก็เห็นว่า มีเพียงร้อยละ ๔๔.๘ ที่กระทำบทบาทนี้อยู่

บทบาทลำดับที่ ๗ ที่ ๘ ยังทำกันน้อยอยู่แต่ก็เป็นบทบาทของสมาคมที่มีผลโดยตรงต่อ ความมั่นคงของชาติ เมื่อคนปฏิบัติตามธรรม ปัญหาต่าง ๆ จะลดน้อยลงและจะเป็นการเผยแพร่ พุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศด้วยไปในตัว ซึ่งบทบาทในการเผยแพร่ไปต่างประเทศ จะมี สมาคมไม่กี่แห่งกระทำอยู่ จึงมีผู้นำตอบบทบาทอื่น ๆ นอกจาก ๖ ลำดับที่กล่าวมาเพียงร้อยละ ๓๗.๖ และ ๒๔.๘ ตามลำดับ

จะเห็นได้ชัดเจนว่า บทบาทที่สมาคมทางพุทธศาสนากำลังกระทำอยู่ล้วนทำหน้าที่ใน สังคม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเป็นสมัยใหม่ ช่วยในการปรับตัว เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีขึ้น ถือได้ว่าบทบาทที่สมาคมทางพุทธศาสนาช่วยให้เกิดผลดีทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครองให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและ เป็นเหตุของความเจริญพัฒนา เป็นสมัยใหม่ที่แท้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในเรื่องเกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาสร้างความเป็นสมัยใหม่ของ สังคมไทย

คำถามที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้นำในตอน ๒ แยกออกมาได้ ๑๔ ข้อ ดู ตารางที่ ๑๔ ผู้วิจัยได้แสดงอัตราร้อยละของแต่ละข้อไว้ในตาราง และได้ให้คะแนนในความคิด

เห็นที่แสดงว่า บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาช่วยในการปรับตัวของสมาชิก และประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยตามลำดับคิกรี (degree) ถ้าความคิดเห็นของผู้นำไปในทางบวก (Positive) จะได้ค่าคะแนนดังนี้ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๕ คะแนน, เห็นด้วย ๔ คะแนน, ไม่แน่ใจ ๓ คะแนน, ไม่เห็นด้วย ๒ คะแนน, ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๑ คะแนน ดังแสดงในตารางที่ ๑๕ ส่วนความคิดเห็นที่เกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นไปในทางลบในการสร้างความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย เป็นไปในทางลบ (negative) ก็จะทำให้คะแนนตรงกันข้ามกัน คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๑ คะแนน, เห็นด้วย ๒ คะแนน, ไม่แน่ใจ ๓ คะแนน, ไม่เห็นด้วย ๔ คะแนน, ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๕ คะแนน

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ใน ๑๕ ข้อ รวมคะแนน

๑ เท่ากับ ๑๕ คะแนน

๒ " ๓๐ "

๓ " ๔๕ "

คะแนนตั้งแต่ ๐-๔๕ หมายความว่า บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพระพุทธศาสนาไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมให้เป็นสมัยใหม่หรือช่วยน้อย

๔ เท่ากับ ๖๐ คะแนน → สมาคมช่วยพัฒนาได้มากปานกลาง

๕ " ๗๕ " → สมาคมทางพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ได้มากยิ่ง

ในตารางที่ ๒๐ จึงแบ่งช่วงการให้คะแนนเป็น ๓ ช่วง คือ ๐-๔๕

๐-๔๕ หมายถึง บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยในการพัฒนาได้น้อย

๔๖-๖๐ สมาคมมีส่วนช่วยพัฒนาได้ปานกลาง

๖๑-๗๕ สมาคมมีส่วนช่วยพัฒนาได้มาก

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยละของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับ
 เรื่องบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาไท
 เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย.

วันที่ ๑๕/๑๑/๖๕
 ผศ. ดร. ส. ส. ส.

ที่	คำถามสัมภาษณ์	% เห็นด้วย อย่างยิ่ง	% เห็นด้วย	% ไม่เห็นใจ	% ไม่เห็นด้วย	% ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	รวม
๑	ผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาได้ส่งเสริมการ เผยแผ่อบรมขัดเกลาด้านธรรมไปสู่สังคม ไทยมากขึ้น เพราะจะเป็นการพัฒนาคนใน หลาย ๆ ด้าน เป็นการสร้างความ เป็น สมัยใหม่ในสังคมไทยด้วย	๕๒.๘ (๖๖) ๕	๓๙.๐ (๕๕) ๔	๒.๔ (๓) ๓ ๐	- (๑) ๒	๐.๘ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๒	ผู้นำวิทยากรของสมาคมทางพุทธศาสนาที่ออก ไปอบรมตามที่ต่าง ๆ เป็นผู้ช่วยพัฒนาคนให้ เป็นประโยชน์ ทำให้สังคมเกิดการพัฒนาขึ้น	๓๒.๐ (๔๐) ๕	๕๖.๐ (๗๐) ๔	๙.๖ (๑๒) ๓	๑.๖ (๒) ๒	๐.๘ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๓	บทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในด้าน สังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ช่วยแก้ไขบรรเทาให้ สังคมไทยดำรงอยู่ได้ดีขึ้น เกิดความมั่นคง ไม่วุ่นวาย	๒๙.๖ (๒๗) ๕	๕๖.๐ (๗๐) ๔	๑๒.๘ (๑๖) ๓	- (๒) ๒	๑.๖ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๔	ผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาสามารถแนะนำให้ ประชาชนได้รู้จักสิ่งใหม่ ๆ และความเจริญ ก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี	๒๙.๘ (๓๑) ๕	๖๐.๐ (๗๕) ๔	๑๒.๘ (๑๖) ๓	๑.๖ (๒) ๒	๐.๘ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๕	บทบาทของผู้นำช่วยให้ เกิดการรวมกลุ่มกระทำ กิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาสังคมไทย ทำให้ เกิดการรวมตัวสามัคคีทำการได้บรรลุผลโดย เฉพาะการนำเอาศาสนาธรรมมาใช้ทำให้สังคม เจริญตามปรารถนาและ เหมาะสมกับสังคมไทย	๒๘.๘ (๓๖) ๕	๕๖.๘ (๗๑) ๔	๘.๘ (๑๑) ๓	๕.๘ (๖) ๒	๐.๘ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๖	บทบาทและกิจกรรมของผู้นำสมาคมทางพุทธ ศาสนาที่กระทำอยู่ในปัจจุบันล้าสมัย ไม่เหมาะ สมกับภาวะสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง	๒.๔ (๓) ๕	๑๓.๖ (๑๗) ๔	๑๖.๐ (๒๐) ๓	๔๕.๖ (๕๗) ๒	๒๒.๔ (๒๘) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

ที่	คำถามสัมภาษณ์	% เห็นด้วย อย่างยิ่ง	% เห็นด้วย	% ไม่เห็น ใจ	% ไม่เห็นด้วย	% ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	รวม
๗	การที่ผู้นำร่วมกันตั้งสมาคมทางพุทธศาสนา ขึ้นจะทำให้มีการรวมความคิดกิจกรรมที่นำ หลักการในพุทธศาสนาทำให้เกิดการ พัฒนา เปลี่ยนแปลง อันบังเกิดผลประโยชน์ ต่อสังคมไทยที่ถูกต้องและเหมาะสม	๓๔.๔ (๔๓) ๕	๖๒.๔ (๗๗) ๕	๐.๗ (๑) ๓	๐.๗ (๑) ๒	๑.๖ (๒) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๘	บทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาได้ เป็นสถาบันในสังคมไทยที่สามารถประกอบ กิจกรรม เผยแพร่โดยนำเอาหลักการของ พุทธศาสนามาใช้ให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า	๔๒.๔ (๕๓) ๕	๕๐.๔ (๖๓) ๕	๐.๗ (๑) ๓	๕.๗ (๖) ๒	๑.๖ (๒) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๙	การนับถือพุทธศาสนาของคนไทย เป็นการ สืบทอดตามบรรพบุรุษ บทบาทของผู้นำพุทธ สมาคมไม่ได้ทำให้สังคมไทย เกิดความ ศรัทธา เสียใจ	๕.๖ (๑๒) ๕	๒๔.๗ (๓๑) ๕	๒๐.๗ (๒๖) ๓	๔๐.๐ (๕๐) ๒	๕.๗ (๖) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๑๐	การ เผยแพร่ธรรมของผู้นำในทางพุทธศาสนา ในปัจจุบัน ยังไม่ได้ผลในทางที่สอดคล้องกับ การพัฒนา เศรษฐกิจ เท่าที่ควร	๗.๗ (๑๑) ๕	๕๐.๔ (๖๓) ๕	๒๒.๔ (๒๘) ๓	๑๔.๕ (๑๗) ๒	๕.๐ (๕) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๑๑	ความคิดเห็น บทบาทของผู้นำสมาคมทาง พุทธศาสนาทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงไป ในทางที่จะรวมความรักความผูกพันอัน เป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ก่อให้เกิด อุดมการณ์ในแนวที่พึงประสงค์ของสังคมไทย	๓๔.๔ (๔๓) ๕	๕๐.๔ (๖๓) ๕	๑๑.๒ (๑๔) ๓	๓.๒ (๔) ๒	๐.๗ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๑๒	บทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาก่อให้เกิด การพัฒนา เกิดการบูรณาการทั้งในด้านความคิด จิตใจ การพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคมให้ เจริญสอดคล้องกัน	๓๒.๐ (๔๐) ๕	๕๑.๒ (๖๔) ๕	๑๒.๐ (๑๕) ๓	๕.๐ (๕) ๒	๐.๗ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

ที่	คำถามสัมภาษณ์	% เห็นด้วย อย่างยิ่ง	% เห็นด้วย	% ไม่เห็นใจ	% ไม่เห็นด้วย	% ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	% รวม
๑๓	ความเห็นของท่านเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนามีส่วนในการป้องกันปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ เช่น ปัญหาสิ่งเสพติด ตลอดจนนโยบายอื่นๆ ในสังคมไทยได้มาก	๓๒.๐ (๕๐) ๕	๕๕.๕ (๖๗) ๕	๗.๗ (๑๑) ๓	๕.๐ (๕) ๒	๐.๗ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๑๔	ท่านมีความเห็นว่าบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาที่รวม เป็นสถาบันที่จำเป็น ต้องมีในสังคมไทย เพราะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้ เป็นสมัยใหม่ได้	๔๒.๕ (๕๓) ๕	๕๕.๖ (๖๒) ๕	๕.๐ (๕) ๓	๒.๕ (๓) ๒	๑.๖ (๒) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๑๕	ความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับสมาคมทางพุทธศาสนามีหน้าที่และความสัมพันธ์ต่อสังคมไทยในด้านการรวมความคิดจิตใจให้เกิดอุดมการณ์ร่วมกันในชาติ	๕๘.๐ (๖๐) ๕	๕๘.๘ (๖๑) ๕	๒.๕ (๓) ๓	- ๒	๐.๘ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

หมายเหตุ แต่ละข้อในบรรทัดสุดท้ายมีตัวเลขคะแนน ๕, ๔, ๓, ๒, ๑ หรือ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ เป็นค่าของคะแนนที่ให้แต่ละข้อ

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้นำ เกี่ยวกับการใช้บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาให้ เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๐ อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย และเพศ อายุ ที่อาศัย ระดับการศึกษา อาชีพ และระดับรายได้

ระดับการที่มีส่วนช่วยพัฒนา (คะแนน)	เพศ		อายุ (ปี)			ที่อยู่อาศัย		ระดับการศึกษา			อาชีพ			ระดับรายได้(บาท)			รวม
	ชาย	หญิง	๑๕-๓๔	๔๐-๕๔	๖๐+	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ข้าราชการ	เกษตรกร	อื่น ๆ	๒,๐๐๐-๔,๐๐๐	๔,๐๐๑-๘,๐๐๐	๘,๐๐๐+	
๑. มีส่วนช่วยน้อย (๐-๔๕)	๑.๐ (๑)	๓.๔ (๑)	๓.๘ (๑)	๑.๘ (๑)	-	-	๒.๐ (๒)	๔.๘ (๑)	๒.๐ (๑)	-	-	๒๐.๐ (๑)	๒.๒ (๑)	๒.๓ (๑)	๒.๒ (๑)	-	๑.๐ (๒)
๒. มีส่วนช่วยมาก (๔๖-๖๐)	๕๓.๒ (๕๑)	๔๘.๖ (๑๗)	๗๓.๑ (๑๘)	๕๕.๕ (๓๑)	๕๓.๘ (๑๘)	๕๐.๐ (๑๓)	๕๕.๖ (๕๕)	๗๑.๔ (๑๕)	๔๕.๑ (๒๓)	๔๗.๒ (๒๕)	๕๐.๗ (๓๘)	๖๐.๐ (๓)	๖๐.๐ (๒๗)	๕๘.๑ (๒๖)	๕๓.๓ (๒๔)	๕๐.๐ (๒๘)	๕๔.๐ (๖๘)
๓. มีส่วนช่วยมากที่สุด(๖๑-๗๕)	๔๕.๘ (๔๔)	๔๐.๐ (๑๑)	๒๓.๑ (๖)	๔๒.๘ (๒๔)	๕๘.๑ (๒๕)	๕๐.๐ (๑๓)	๔๒.๔ (๔๒)	๒๓.๘ (๕)	๕๒.๘ (๒๗)	๕๒.๘ (๒๘)	๕๘.๓ (๓๗)	๒๐.๐ (๒)	๓๗.๘ (๑๗)	๓๘.๖ (๑๗)	๔๔.๕ (๒๐)	๕๐.๐ (๑๘)	๔๔.๐ (๕๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๖)	๑๐๐.๐ (๒๔)	๑๐๐.๐ (๒๖)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๕๓)	๑๐๐.๐ (๒๖)	๑๐๐.๐ (๘๘)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๕๓)	๑๐๐.๐ (๗๕)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๔๕)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิเคราะห์ตารางที่ ๒๐ ได้แบ่งช่วงการให้คะแนนเป็น ๓ ช่วง คือ ๐-๔๔, ๔๖-๖๐ และ ๖๑-๗๕ ซึ่งหมายถึงการให้ระดับคะแนนจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับการใช้ บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง ตามลำดับของช่วงคะแนนข้างต้น

จากตารางที่ ๒๐-๑ อัตราส่วนร้อยละของผู้นำและ เพศ ผู้นำชายและหญิงต่างก็เห็นว่า บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมของพุทธศาสนาช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ได้ปานกลาง และสูง ชายร้อยละ ๔๓.๒ และ ๔๕.๘ หญิงร้อยละ ๕๘.๖ และ ๕๐.๐ จะเห็นว่า ความคิดเห็นของผู้นำชายที่เห็นว่าบทบาทและกิจกรรมของสมาคมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนา ให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยมีอัตราส่วนในช่วงที่ได้คะแนนสูงมากกว่าผู้นำหญิง แสดงว่าผู้นำชาย เห็นความสำคัญของการใช้บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาได้ มากกว่าผู้นำหญิง

จากตารางที่ ๒๐-๒ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นและอายุ ผู้นำที่มีอายุ ๑๕-๓๔ ปี, ๔๐-๕๔ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการใช้บทบาทของสมาคมในการพัฒนาให้เป็น สมัยใหม่ในระดับปานกลางและสูงเป็นอัตราร้อยละ ๗๓.๑ และ ๒๓.๑, ๕๕.๔ และ ๔๒.๔, ๕๑.๕ และ ๕๘.๑ ตามลำดับอายุจากต่ำถึงสูง แสดงให้เห็นว่ายิ่งผู้นำที่มีอายุสูงขึ้นยิ่งเห็นความ สำคัญในการใช้บทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ในระดับสูงขึ้น จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นได้ชัดว่า ยิ่งได้พิจารณาอยู่ทำงานมากยิ่งขึ้นเพิ่มความ สำคัญของบทบาทมาก

จากตารางที่ ๒๐-๓ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นและที่อยู่อาศัย เมื่อเปรียบเทียบ ระหว่างผู้นำที่อยู่ในกรุงเทพฯ และผู้นำที่อยู่ต่างจังหวัด ที่เห็นว่าบทบาทของสมาคมช่วยพัฒนาให้ เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยในระดับปานกลาง และระดับสูง เป็นอัตราร้อยละ ๕๐.๐ และ ๕๐.๐ ในกรุงเทพฯ ๕๕.๖ และ ๕๒.๔ ตามลำดับ จะเห็นว่าผู้นำที่อยู่ในกรุงเทพฯ เห็นด้วยกับการใช้ บทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพระพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของ สังคมไทยในช่วงระดับสูงกว่าผู้นำในต่างจังหวัด และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำในกรุงเทพฯ จะเป็น ผู้นำในระดับสูงด้วย อันแสดงถึงความสามารถปฏิบัติงานให้พุทธศาสนาในรูปการรวมกลุ่มกัน เป็น สมาคมได้ในระดับสูงกว่าผู้นำในต่างจังหวัด

จากตารางที่ ๒๐-๔ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นและระดับการศึกษา ผู้นำที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา : มัธยมศึกษา : อุดมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้บทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยในระดับปานกลาง และระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกันได้ในอัตราร้อยละ ๗๑.๔ และ ๒๓.๔ : ๔๕.๑ และ ๔๒.๔ : ๔๗.๒ และ ๕๒.๔ ตามลำดับของระดับการศึกษา จะเห็นได้ว่ายิ่งผู้นำที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นยิ่งมีความคิดเห็นว่าบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาจะช่วยพัฒนาได้สูงขึ้น จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า ผู้นำที่มีระดับการศึกษาสูงย่อมพิจารณาด้วยเหตุผลอย่างถ่องแท้มาก ยิ่งเห็นว่าบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาช่วยพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

จากตารางที่ ๒๐-๕ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นและอาชีพ ผู้นำที่มีอาชีพรับราชการ : อาชีพเกษตรกร : อาชีพอื่น ๆ เป็นผู้ประกอบการค้าเอกชน รัฐวิสาหกิจ ทำงานบ้าน ผู้นำเหล่านี้มีความคิดเห็นต่อการใช้บทบาทของสมาคมในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ในระดับปานกลาง และสูงตามลำดับของอาชีพเป็นอัตราร้อยละ ๕๐.๗ และ ๔๕.๓ : ๖๐.๐ และ ๒๐.๐ : ๖๐.๐ และ ๓๗.๔ จะเห็นว่า ผู้นำส่วนมากในทุกอาชีพ เห็นว่าการใช้บทบาทของสมาคมในการช่วยพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ได้ในระดับปานกลาง ส่วนใช้ได้ในระดับสูงผู้นำที่เป็นราชการเห็นด้วยมากที่สุดแต่เพียง ๔๕.๓ รองลงไปก็อาชีพอื่น ๆ ๓๗.๔ อาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๒๐.๐ เมื่อรวมทั้งระดับปานกลางและระดับสูง อาชีพราชการ : เกษตรกร : อาชีพอื่น เท่ากับ ๑๐๐.๐ : ๔๐.๐ ๕๗.๔ แสดงให้เห็นว่า อาชีพราชการมีความเห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ ๒๐-๖ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นและระดับรายได้ ผู้นำที่มีระดับรายได้ได้ ๒,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาท ๔,๐๐๑-๘,๐๐๐ บาท : ๘,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีความเห็นว่า บทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาต่อการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยในระดับปานกลางและสูงตามลำดับรายได้ คือ ร้อยละ ๔๕.๑ และ ๓๘.๖ : ๕๓.๓ และ ๔๔.๕ : ๕๐.๐ และ ๕๐.๐ เมื่อเปรียบเทียบตามระดับรายได้จะมีความเห็นแตกต่างกัน คือ ยิ่งผู้นำที่มีระดับรายได้สูงยิ่งเห็นความสำคัญของการใช้บทบาทของสมาคมทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้ในการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยในระดับสูง เพราะผู้มีรายได้สูงมีเวลาที่จะทำกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาได้มากกว่าผู้นำที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งก็ปรากฏเห็นโดยทั่วไป

จึงสรุปให้เห็นได้ว่า เมื่อจำแนกผู้นำตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าผู้นำที่มีส่วนร่วมในการทำงาน ทำกิจกรรมของสมาคมยิ่งมากขึ้นเท่าใดยิ่งมีความคิดเห็นว่าเป็นบทบาท งาน และกิจกรรมที่ทำของสมาคมทางพุทธศาสนาจำเป็นและสำคัญในการที่จะช่วยในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย คือ ผู้นำที่ยังมีกิจกรรมมากส่วนมากก็เป็นผู้นำชาย ยิ่งอายุมากขึ้น ยิ่งระดับการศึกษาสูงขึ้น มีอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้สูงขึ้น และระดับรายได้สูงขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ยิ่งสูงขึ้นจะทำให้มีความคิดเห็นในความสัมพันธ์ที่มีต่อบทบาทขององค์การหรือสมาคมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ เป็นอัตราส่วนร้อยที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ

การวิเคราะห์พระบรมราชาโชวาทเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพระพุทธศาสนาและตัวผู้นำ เอง ควรจะมีหน้าที่ บทบาท ทำอะไรบ้าง เพื่อพัฒนาสังคมไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง เป็นผู้นำและองค์อุปถัมภ์ขององค์การพุทธศาสนาทั่วประเทศ โดยเฉพาะสมาคมทางพุทธศาสนามีพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ก็อยู่ในพระบรมราชาอุปถัมภ์ จากพระราชดำรัสที่เป็นพระกระแสรับสั่งโดยไม่มีข้อเขียนแต่อย่างใดที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกับผู้แทนพุทธสมาคมและ เครือ กับทั้งสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ที่มาเข้าประชุมใหญ่ ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๕.๓๐ น. ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระกระแสรับสั่งโดยตลอดเป็นเวลาถึง ๒ ชั่วโมง ผู้วิจัยได้นั่งฟังอยู่โดยใกล้ชิดด้วย พระบรมราชาโชวาทนี้แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรอบรู้และทรงปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ในอันที่ผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาจะถือปฏิบัติในการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ของทุกองค์การพุทธศาสนาหรือสมาคมพุทธ หน้าที่ของแต่ละคนหรือหน้าที่ของแต่ละสมาคมในด้านของสังคม

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า " การปฏิบัติธรรม หรือการปฏิบัติศาสนาเพื่อสังคม เราเห็นสังคมมีความวุ่นวาย เราเห็นว่าประเทศชาติมีอันตรายที่จะเข้ามาใกล้กราย เราก็ก่เกิดเป็นห่วงเพราะรู้ว่าถ้าสังคมวุ่นวายตัวเราเองก็เป็นอันตราย เพราะไม่มีความปลอดภัย... มีการฆ่ากัน มีการลักขโมยกัน มีการปล้นกัน แย่งแย่งชิงดี หุจริตต่าง ๆ เราก็อยากที่จะระงับหรือลดหย่อนไม่ให้ความยุ่งยาก ดังนั้นจึงมาประชุมปรึกษากัน ทำกิจการซึ่งเรียกว่า การสังคมสงเคราะห์มากกว่าที่จะเป็นการปฏิบัติศาสนา แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนา คือ การสงเคราะห์ การสงเคราะห์ต่าง ๆ จะทำได้ต่อเมื่อตัวเองมีความสามารถ แต่ถ้าสงเคราะห์คนอื่นโดยมีรากฐานหรือหลักของการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องก็อาจทำให้มีอันตรายเพิ่มขึ้นได้ ฉะนั้นจะต้องขัดเกลาตัวเอง รู้จักตัวเอง สร้างความดีในตัวเองเสียก่อนถึงจะสงเคราะห์ผู้อื่นได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ถ้าเรามีจุดประสงค์ที่จะตั้งเป็นกลุ่มพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขสังคมก็จำต้องศึกษาตัวเองก่อน" หน้าที่ของสมาคมทางพุทธศาสนาสรุปตามพระบรมราโชวาทได้ว่า

๑. หน้าที่ในการสงเคราะห์ที่มีรากฐานการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยขัดเกลาตัวเอง รู้จักตัวเอง สร้างความดีในตัวเองเสียก่อนจึงจะสงเคราะห์ผู้อื่นได้

๒. หน้าที่ประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อที่จะให้ผู้อื่นสามารถได้ใช้ประโยชน์อย่างที่สุด มีการแปล, ประมวล อภิปรายถกเถียงโดยจุดประสงค์ที่ดี และด้วยความสามารถ ก็ย่อมมีประโยชน์

๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า การศึกษาวิจัยพุทธศาสนาเพื่อจะแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งจะต้องศึกษาและวิจัยซึ่งตำรา คือ คำสั่งสอนต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้ามีอยู่ในพระไตรปิฎก และในอรรถกถาต่าง ๆ ครบถ้วน ที่สมาชิกสมาคมต่าง ๆ ในทางพุทธศาสนาจะได้สนใจศึกษา ถือว่าเป็นเป้าหมายหนึ่งของสมาคมต่าง ๆ

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานกับผู้แทนพุทธสมาคม และเครือข่ายทั้งสมาคมนักบวชที่วราชอาณาจักร ที่มาประชุมใหญ่ ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๕.๓๐ น. ณ ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน, พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะผู้แทนพุทธสมาคมทั่วประเทศ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ๒๕๒๓, หน้า ๓-๒๔.

๔. เมื่อศึกษาหลักพุทธศาสนาแล้วต้องนำมาปฏิบัติให้เกิดปัญญา ดังพระราชดำรัสว่า "ศึกษาคำสอนใดแล้วก็นำมาคิดพิจารณาให้เข้าใจ ให้รู้ ให้แจ้ง... มาอุจิดของ เรามาพิจารณาว่าจิตใจของเรารู้สึกอย่างไร ทำไมมันเกิดอย่างนั้น ใจเราก็ได้สัมผัสศึกษาอารมณ์ต่าง ๆ แล้วก็เห็นว่าอะไรเป็นจริง นี่เป็นการปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

๕. "การปฏิบัติพระพุทธศาสนาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ต้องมีความตั้งใจ ยากที่จะปฏิบัติธรรม เริ่มสนใจก็เริ่มปฏิบัติทำได้แล้วไม่ใช่ของยากแต่ละคนทำได้ทั้งนั้น เมื่อได้ผลก็เกิดความพอใจ เรียกว่า วิริยะ ต้องเพียร วิริยนี้คู่กับขันติ คือความอดทน ต้องมีการเอาใจใส่ติดตาม ไม่พุงข่าน ไม่เผลอ และต้องทบทวนอยู่เสมอว่าไปสิงไหน ถูกต้องหรือไม่" พระราชดำรัสนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยกอธิบายเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการอธิบาย การปฏิบัติธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่าทรงรอบรู้และทรงปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นอย่างดียิ่ง จึงสามารถอธิบายตัวอย่างจากประสบการณ์ทุกอย่างมา เข้ากับธรรมในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างดียิ่ง และใช้เป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติงานทุกอย่าง ทำตามหลักนี้ก็มีความสำเร็จได้แน่ ๆ เพราะจิตใจปฏิบัติในทางที่ถูก ซึ่งก็ถูกต้องตามหลักธรรมของพุทธศาสนา

๖. วิธีการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มีพระบรมราโชวาทความว่า "พุทธศาสนานี้ปฏิบัติที่ไหน ปฏิบัติอย่างไร เพราะว่าคนที่ศึกษาพระพุทธศาสนาหรือมาตั้ง เป็นพุทธสมาคม หรือเป็นกลุ่มศึกษาพุทธศาสนาบางที่ยังไม่ทราบว่าการปฏิบัติธรรมนั้นเริ่มที่ไหน ทรงเปรียบเทียบกับ สวิตซ์ไฟเปิดแล้วให้ความสว่าง โดยเปรียบสวิตซ์คือใจ หรือจิต ใจเป็นสิ่งที่เรามีทุกคน เป็นสิ่งที่เราไม่เห็น เป็นสิ่งที่คนอื่นไม่เห็น แต่ว่าใจนี่จะเป็นผู้บงการการกระทำของเราทั้งหลาย จึงต้องพยายามอุจิดด้วยตาใจคือความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะใช้สำหรับได้ปัญญา ได้เห็นแสงสว่างของปัญญา วิธีอุจิดให้เห็นต้องพยายามทำใจนี้ให้สงบ เรียกว่า สมถะ หรือสมาธิ โดยเริ่มอย่างเบา ก่อน คือ ต้องมีความตั้งใจ การที่จะให้เกิดความสงบ หรือสมาธิจะต้องพยายามอุจิดให้เห็นว่าอะไรมาปิดบัง เมื่อถอนสิ่งปิดบังนั้นทันใดก็ได้สมาธิ โดยจิตไปเพ่งอยู่สิ่งเดียวที่กำลังทำอยู่นั้น เมื่อทำจิตใจให้นิ่ง เป็นสมาธิก็จะ เห็นใจ เราได้ต่อเมื่อใจได้รับอารมณ์เราก็นอารมณ์นั้นไว้เท่าที่

มีความสามารถด้วยการระงับนิวรณ์ ใจนั้นจะกระเพื่อมถ้าเปรียบ เทียบได้จะ เห็นในใจแต่ละคนกระเพื่อมอย่างไรเราก็เห็น เราจะเห็นได้ว่าใจของเรา เมื่อได้รับการกระทบอย่างไรก็ตามจะด้วยอารมณ์ใดก็ตาม ใจนั้นจะกระเพื่อม เคลื่อนไหว เราดูใจโดยอุฏฐิกริยาของใจ ความเคลื่อนไหวของใจ

๗. พุทธศาสนาศึกษาอะไร มีพระบรมราชาวาทความว่า " การศึกษาพุทธศาสนาก็คือการศึกษาว่า ทุกข์นี้มาจากไหน ทำไมเราไม่ชอบความทุกข์ เราเป็นทุกข์ในทุกข์ เราก็จะต้องดูทุกข์นี้เป็นอะไร ให้เข้าใจว่าคืออะไร แล้วเราก็มองเห็นว่าทุกข์นี้มีเหตุผล มีต้นเหตุ เมื่อมีต้นเหตุแล้วเราก็มองดูว่า เราะงับทุกข์ได้ตรงไหน ทุกข์มาจากไหน เป็นอย่างไร เป็นอะไร จะเห็นว่าทุกข์ก็ต้องมีการไม่ทุกข์ เมื่อมีการไม่ทุกข์ก็มีการหมดทุกข์ได้ มีการหมดทุกข์ได้แล้วก็เห็นได้ว่ามีทางที่จะหมดทุกข์ อันนี้ท่านก็เรียกว่า อริยสัจ ฉะนั้นการศึกษาพุทธศาสนาก็คือการศึกษาริยสัจ สำหรับกลไกของการศึกษาพระพุทธานุศาสนาก็เริ่มต้นคือ ดูใจด้วยเครื่องมือที่มี คือสมาธิ ในตอนต้นต้องมีความพอใจในการที่จะปฏิบัติ มีฉันทะ มีความเพียร มีความจดจ่อในการทำ มีการสำรวจในการทำ ถ้าหากว่าตั้งแต่ต้นสามารถที่จะทำอย่างนั้นก็ จะเคลื่อนขึ้นไปจะดำเนินไปถึงจุดสุดยอดได้สูงสุด คือ ได้ศึกษาริยสัจ และ เข้าใจริยสัจ การศึกษาพระพุทธานุศาสนานี้เป็นสิ่งที่ไม่ยากถ้าจิตใจจดจ่อ ถ้ามีความตั้งใจจริง และความสุจริต ทุกคนต้องสุจริตถ้าสุจริตแล้วไม่มีทาง เพราะว่าไปในทางที่ผิดทุกครั้ง

จากพระบรมราชาวาทแสดงให้เห็นว่า ทรงปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนาที่เข้าถึงความเป็นสัมมาทิฐิ บรรลุถึงความเจริญพัฒนาทางจิตใจที่ยั่งยืนก่อให้เกิดผลพัฒนาอย่างแท้จริง และสมบูรณ์ต่อสังคมได้ ดังนั้น ระดับของผู้จะ เข้าถึงสัมมาทิฐิจึงต้องอาศัยหลักธรรมที่เกื้อกูลกันมาตั้งแต่ ฉันทะในข้อธรรมอิทธิบาท ๔ เป็นต้นมาประกอบกันหลายอย่าง เช่น ต้องมีความ

นิวรณ์ คือ สิ่งกีดขวางไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กีดขวางไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตเศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง -hindrances ประกอบด้วย ๕ อย่างคือ ๑. กามฉันทะ - ความพอใจต้องการในกาม ๒. พยาบาท - ความคิดร้าย ๓. ถีน-มิตถะ - ความท้อแท้และเชื่องซึม ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ - ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวาย กลุ้ม กังวล ๕. วิจิกิฉา - ความลังเลสงสัย

สุจริต จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาด้าน ๆ ด้าน จากพระบรมราโชวาทและการสัมภาษณ์ผู้นำ
สมาคมทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยพอจะสรุปออกมาให้พัฒนาเป็นทฤษฎีได้ดังจะกล่าวในบทที่ ๗ ตอน
สรุป และข้อเสนอแนะ ต่อไปจะได้วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้นำที่ให้สัมภาษณ์ว่าทำอะไร
บ้างที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมไทยให้พัฒนา เป็นสมัยใหม่ที่สมบูรณ์ถูกต้องตามปรารถนาของ
สังคมได้อย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับ เรื่องบทบาทของผู้นำที่
ให้สัมภาษณ์เอง ว่าทำอะไรบ้าง มีส่วนอะไรบ้างในการปรับตัวของสมาชิกและประชาชน ให้
สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

บทบาทของตัวผู้นำ เองมีหน้าที่ในการร่วมมือกัน เป็นสมาคม ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ
เพื่อทำหน้าที่พัฒนาสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสังคมไทย ผู้วิจัยได้ถกความ
คิดเห็นในเรื่องบทบาทของตัวผู้นำเอง จากการวิเคราะห์คำตอบใน ตอน ๓ ข้อ ๒๒ ผู้นำจะมี
บทบาท กิจกรรม ไปในด้านการร่วมกันทำงานให้เกิดมีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ ๑๔ ซึ่งเป็น
ตารางที่แสดงอัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำเอง ที่ทำ
หน้าที่พัฒนาสังคมไทยให้เจริญเหมาะสม เป็นสมัยใหม่ตามความต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำเอง
ที่ทำหน้าที่พัฒนาสังคมไทยให้เจริญเหมาะสม เป็นสมัยใหม่ตามความต้องการ

ที่	คำตอบของผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เอง จัดเป็นข้อ ๆ	อัตราส่วนร้อย
๑	ช่วยปรับปรุงองค์การ สมาคมทางพุทธศาสนาให้ทำหน้าที่ แก่สังคมได้อย่าง เป็นผลให้เกิดการพัฒนา	๔๗.๖ (๑๒๒)
๒	ร่วมกันปฏิบัติธรรมให้ เป็นผลดีตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๔๖.๐ (๑๒๐)
๓	นำเอาหลักธรรมที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องไปเผยแพร่ แก่ประชาชนให้ เหมาะสมกับสภาพที่ เปลี่ยนไปเป็นสมัยใหม่	๔๔.๔ (๑๑๘)
๔	ปรับปรุงตัวเองและส่งเสริมการพัฒนาในด้านจิตใจให้มีคุณ ธรรมตามหลักพุทธศาสนา	๔๔.๘ (๑๑๑)
๕	บริจาคปัจจัยต่าง ๆ ทั้งทุนทรัพย์และกำลังกายให้เป็น ประโยชน์ในการพัฒนาสังคม	๔๔.๘ (๑๐๖)

จากตารางที่ ๒๑ บทบาทของผู้นำที่ผู้นำตอบมากที่สุดร้อยละ ๔๗.๖ คือ การช่วย
ปรับปรุงในด้านอุดมคติที่ให้ประชาชน เป็นผู้มีส่วนผลที่พิสูจน์ให้เห็นจริงได้ คือ มีความ เชื่อด้วย
ปัญญา ซึ่งองค์การสมาคมทางพุทธศาสนาที่ผู้นำช่วยกันดำ เนินการ เพื่อให้ เป็นที่รวมพลังความคิด
อย่างมีระบบในการร่วมมือสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น คือ ทั้งหน่วยราชการและ เอกชน สื่อมวลชน
ต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการได้ผลดี สามารถนำวิธีการใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่ามาใช้
ตลอดจนได้มีโอกาสร่วมมือกับบุคคลที่มีคุณวุฒิต่าง ๆ เข้ามาช่วยร่วมกันบริหารตามหลักของพุทธ
ศาสนา

ลำดับที่ ๒ ผู้นำร้อยละ ๔๖.๐ ทำบทบาทโดยรวมมือกันโดยสามัคคี ปฏิบัติธรรมให้
เป็นผลดีตามหลักธรรมพุทธศาสนา ทำให้ เป็นตัวอย่างแก่เยาวชน ได้ปลูกฝังทัศนคติที่ดีแก่เยาวชน
ให้ เป็นผู้สำนึกในหน้าที่และ ปฏิบัติตนให้ เป็น ประโยชน์แก่สังคม อันเป็นการพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้
เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

ลำดับที่ ๓ ผู้นำร้อยละ ๔๔.๔ มีบทบาทในการเผยแพร่แก่ประชาชนโดยนำหลักธรรมที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาไปใช้พัฒนาสังคมไทยให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำทางพุทธศาสนามีความเข้าใจในหลักธรรม เป็นผู้รู้ในหลักธรรม เมื่อผู้นำมีบทบาทดังกล่าวแล้ว ทำด้วยศรัทธาโดยจริงใจก็จะสามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้อย่างสม เหตุผลกับสิ่งแวดล้อมและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสมัยใหม่

ลำดับที่ ๔ ผู้นำร้อยละ ๔๔.๔ ที่ทำบทบาทในการปรับปรุงตัวเอง และส่งเสริมการพัฒนาในด้านจิตใจให้มีคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนา บทบาทในข้อนี้ผู้นำ เองก็ส่งเสริมในรูปการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ เข้าร่วมมือในสมาคมทางพุทธศาสนา และทั้งปรับปรุงตนเองให้พัฒนาขึ้นด้วย อันเป็นทางจะพัฒนาสังคมให้เจริญเป็นสมัยใหม่

ลำดับที่ ๕ ผู้นำร้อยละ ๔๔.๔ ที่ทำบทบาทโดยบริจาคปัจจัยต่าง ๆ ทั้งทุนทรัพย์และกำลังกายให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคม โดยได้ช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องช่วยทั้งในด้าน วัตถุและด้านจิตใจควบคู่กันไป ก็จะเป็นการพัฒนาให้คนในสังคมมีการอยู่ดีกินดี

บทบาททั้งห้าลำดับของผู้นำที่กล่าวมา ที่ผู้นำได้กระทำแก่สังคมแสดงให้เห็นได้ว่า บทบาทของตัวผู้นำ เอง เป็นปัจจัยสำคัญ เพราะ เมื่อเป็นผู้นำที่มีคุณภาพและได้มีโอกาสทำบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การช่วยพัฒนาสังคมไทยให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ก็จะไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนาอัน เหมาะสมกับสภาพความเป็นมา และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย

เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า บทบาทของสมาคมทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสมัยใหม่ที่เหมาะสม และพัฒนาได้ตามความต้องการทั้งทางด้าน วัตถุ และจิตใจ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง จากความคิดเห็นดังกล่าวมานี้ ผู้นำได้แสดงความคิดเห็นจากคำถามในตอน ๓ ข้อ ๒๔ ความว่าดังตารางที่ ๒๒

ตารางที่ ๒๒ อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทาง
พุทธศาสนาต่อการพัฒนาสังคมไทยให้ เป็นสมัยใหม่ที่เหมาะสม

ที่	ความคิดเห็นของผู้นำ เกี่ยวกับความสำคัญต่อหน้าที่ของสมาคมฯ	อัตราส่วนร้อยละ
๑	มีความ เห็นว่าองค์การ สมาคมทางพุทธศาสนา มีบทบาทหน้าที่ เป็นผู้นำในทางค่านิยมที่เหมาะสมในการพัฒนาสังคมไทยทั้ง ด้านวัตถุ จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง	๔๘.๔ (๑๒๓)
๒	องค์การ สมาคมทางพุทธศาสนา มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่ผู้นำ ของสมาคมสมัครใจ เสียสละทำงานพัฒนาสังคมไทยด้วย ศรัทธาต่อหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น สมาคมจึงมีความสำคัญช่วยในการขัดเกลาทางสังคม	๔๖.๘ (๑๒๑)

จากความคิดเห็นของผู้นำ ดังตารางข้างบนนี้ การที่จะพัฒนาสังคมไทยให้ เจริญพัฒนา ไปสู่ความ เป็นสมัยใหม่ จำ เป็นต้องอาศัยความสามัคคีของกลุ่มพลังต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำ ทางด้านจิตใจ ค่านิยมของสังคม สำหรับสังคมไทยก็มีสถาบันพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความคิด ค่านิยม การตัดสินใจต่าง ๆ ของบุคคลและของสังคม กลุ่มของสมาคมทางพุทธศาสนาที่มีผู้นำ ทำงานร่วมกัน เพื่อให้ธรรมได้ประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องและแพร่หลายที่ผู้นำ เชื่อว่าสามารถใช้ใน การพัฒนาสังคมไทยในด้านวัตถุ จิตใจ สังคม การเมือง

ค่านิยมของสังคมไทยหลายประการที่มีพุทธศาสนามีอิทธิพล เป็นพื้นฐานอยู่ ดังนั้น เมื่อ จะพัฒนาไปสู่ความ เป็นสมัยใหม่ จำ เป็นจะต้องให้สอดคล้อง และ เหมาะสมกับพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรม เนียมประเพณี จึงจะได้รับการสนับสนุนให้พัฒนานั้น ๆ ไปสู่จุดเป้าหมาย ที่ต้องการ ดังนั้นผู้นำทางพุทธศาสนาจึง เห็นความสำคัญของการร่วมมือกัน เป็นกลุ่มสมาคม เพื่อ พัฒนาสังคม ดังจะ เห็นในหลาย ๆ ตัวอย่างในการร่วมมือกันทำสาธารณประโยชน์ให้เกิดการพัฒนา ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เมื่อความคิดเห็นที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนามีขึ้นมากในสังคมไทย ที่ผู้นำร่วมกันทำงาน เป็นรูปสมาคมที่มีขึ้นทั่วประเทศไทย และร่วมมือกันมากขึ้น ผู้นำจึง เชื่อว่าทำ ให้การพัฒนา สะดวกรวดเร็วโดยยึดหลักธรรมที่ศรัทธาอย่างถูกต้องกับหลัก เหตุผล สมาคมทาง

พุทธศาสนามีบทบาทส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เป็นที่พึ่งทางใจทำให้คนประพฤติกิเลส เกรงกลัวต่อบาปทุจริต กระทำให้สังคมเกิดความสันติสุข ไม่เบียดเบียนกัน เมื่อจิตใจเข้าใจและซาบซึ้งในพระธรรมก็จะ เป็นประโยชน์ในชีวิตทุกด้าน ผู้นำเห็นว่า เมื่อนำหลักธรรมในพุทธศาสนา มาปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรมแล้วสามารถแก้ปัญหาชีวิตทุกด้าน

ดังนั้น ผู้นำจึง เห็นว่าหากสมาคมทางพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ จะทำให้สังคมพัฒนา เป็นสมัยใหม่ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้าน วัตถุ และจิตใจที่มีศีลธรรม จริยธรรม และก็เป็นองค์กรที่ขึ้นำด้านค่านิยมอันเหมาะสม สมที่ให้เกิดได้โดยปราศจากการบังคับไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามที่ต้องการสอดคล้องกับพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความเข้าใจหลักธรรมในพุทธศาสนา เป็นสัมมาทิฐิ ซึ่งในเบื้องต้นต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ เข้าใจ ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ตามความเห็นของผู้นำที่สนับสนุนจากการสัมภาษณ์คำถามตอน ๓ ข้อ ๒๗ ได้ความสรุปว่า

บทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาที่จะอำนวยประโยชน์สูง เพื่อให้เกิดความเจริญพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้เป็นที่พึงพอใจ และ เกิดความมั่นคงของสังคมไทยจะต้องได้ผู้นำและสมาชิกที่ปฏิบัติธรรมอย่าง เข้าใจ ซึ่งสมาคมทางพุทธศาสนาได้ใช้หลักธรรมและส่งเสริมการเผยแผร์ โดยผู้นำที่เสียสละทำงานอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นผู้มีความศรัทธา เข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา ได้ช่วยปลูกฝังความ เลื่อมใส ศรัทธา เชื่อเหตุผล เกิดผลดีในด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่ถูกต้องทำให้เกิดความเข้าใจหลักธรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ธรรมขั้นศีลจัดเป็นขั้นต้น สมาธิจัดเป็นขั้นกลาง ปัญญาจัดเป็นขั้นสูง อย่างจริงจัง คนรู้จักใช้ทรัพยากรได้อย่างประหยัดและ เกิดประโยชน์สูง ซึ่งก็ก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นฐานของสังคมไทย ทั้ง เกิดความมั่นคงแก่สังคมไทยในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ เพราะเหตุที่สมาคมทางพุทธศาสนา เมื่อสามารถนำหลักธรรมพุทธศาสนาให้ประชาชนเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะเป็นการพัฒนาในทุกด้าน ตลอดจนความสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะพิเศษของสังคมไทย เช่น ความรักอิสระภาพ หรือความเป็นไทย การย้ำความเป็นตัวของตัวเองหรือปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism)^๑ เป็นต้น การที่จะพัฒนาจากลักษณะ ที่มีอยู่ที่ดี

^๑ ประ เสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม, "ลักษณะ ประจำประชาชาติในฐานะ ปัจจัยกำลังอำนาจแห่งชาติ" ยกตัวอย่างบางข้อของค่านิยมไทย คำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๔-๑๕ ฉบับพิมพ์โรเนียว.

ไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ย่อมจะเป็นการเหมาะสมและถูกต้องของสังคมไทย

บทบาทของผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เองในการปรับตัวของสมาชิกและประชาชนให้สอดคล้องกับความ
เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

พณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้ข้อคิดเป็นคำขวัญของผู้ที่ทำงานให้พระ
พุทธศาสนา ความว่า "ผู้ที่ทำงานให้พระพุทธศาสนา จักได้รับความสำเร็จต่อเมื่อ

๑. ได้ศึกษาปฏิบัติหลักธรรมจน "รู้จัก" พระพุทธศาสนาแล้วว่าเป็นอะไร

๒. มีจิตปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะให้ผู้อื่นได้ "รู้จัก"

๓. ทำงานให้พระพุทธศาสนาโดยไม่คิด ไม่หวัง ไม่อยากได้ประโยชน์ตอบแทนแก่
ตนไม่ว่าประการใด ๆ แต่ความอึดใจ สุขใจที่ทำงานสำเร็จนั้นเป็นผลที่ได้มาเอง ทหาใช้ประโยชน์
ตอบแทนอันผู้อื่นหยิบยื่นให้ไม่^๑

ผู้วิจัยได้รู้จักท่านศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ และผลงานมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔
ที่มีโอกาสได้เห็นท่านปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานด้วยความตั้งใจ และชักชวนให้ผู้อื่นไปร่วมปฏิบัติด้วย
ตั้งแต่เริ่มที่มีการปฏิบัติกัมมัฏฐานที่พุทธสมาคมในเวลา ๑๔.๐๐ น. ทุกวันอังคาร ท่านศาสตราจารย์
สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้หนึ่งที่ริเริ่มก่อตั้งสมาคมทางพุทธศาสนา และมีบทบาทในด้านการส่งเสริม
พุทธศาสนารวมทั้ง เชื่อมความสัมพันธ์เป็นอันดีกับกลุ่มสมาคมศาสนาพุทธ ตลอดจนสมาคมพุทธจีน
เป็นผลให้เกิดความสามัคคีร่วมกันทำประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็นอย่างมากมาตลอดจนปัจจุบัน เป็น
แนวทางของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก และก็มีอิทธิพลต่อผู้นำประ-
เทศไทย ดังบิดานกล่าวถวายพระพรในวันเฉลิมพระชนมพรรษาว่า "ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะ
กระทำแต่ความดี เว้นจากความชั่วบาปทั้งหลายทั้งปวง จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและ
กันด้วยความมีน้ำใจ เมตตากรุณาต่อกัน เสริมสร้างสามัคคีในชาติขึ้น"^๒ จากการวิเคราะห์ที่ผู้นำที่
ให้สัมภาษณ์ตามที่ถามในตารางที่ ๒๓ ดังต่อไปนี้ คือ

^๑สัญญา ธรรมศักดิ์, พณฯ ศาสตราจารย์, คำขวัญให้ไว้ตั้งแต่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๖
จัดพิมพ์โดยกลุ่มพุทธศาสตร์และประเพณี ส.จ.ม. ๒๕๐๖

^๒เปรม ติณสูลานนท์, พลเอก, นายกรัฐมนตรี กล่าวถวายพระพรในวันเฉลิมพระชนม-
พรรษา, ในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๖.๔๐ น.

ตารางที่ ๒๓ อัตราร้อยของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับ เรืองบทบาทของผู้นำที่ ให้สัมภาษณ์เองว่าทำอะไรบ้าง มีส่วนอะไรบ้างในการปรับตัวของสมาชิกและ ประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่

ที่	คำถามสัมภาษณ์	% เห็นด้วย อย่างยิ่ง	% เห็นด้วย	% ไม่แน่ใจ	% ไม่เห็นด้วย	% ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	รวม
๑	ตัวผู้นำ, ผู้ให้สัมภาษณ์มีส่วนช่วยให้ประชาชนได้นำเอาพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ได้มาก	๒๐.๐ (๒๕) ๕	๖๖.๕ (๘๓) ๕	๕.๖ (๑๒) ๓	๓.๒ (๕) ๒	๐.๕ (๑) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)
๒	ผู้นำของสมาคมทางพุทธศาสนาที่ต้องการ ผลประโยชน์ส่วนตัว ก่อให้เกิดภาพพจน์ไม่ดี ทำให้คนเสื่อมศรัทธาในพุทธศาสนาได้	๔๒.๕ (๕๓) ๕	๕๐.๕ (๕๑) ๕	๕.๐ (๕) ๓	๖.๕ (๘) ๒	๖.๕ (๘) ๑	๑๐๐.๐ (๑๒๕)

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของ ตัวผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เอง ที่มีคำถามสองข้อว่า ผู้นำมีส่วนช่วยให้ประชาชนได้นำเอาพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งทางใจมาก และ เกี่ยวกับการกระทำตัวเป็นตัวอย่างของผู้นำเองว่า ก่อให้เกิดผลอย่างไร ในทางดีหรือไม่ดีต่อความเสื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา เป็นการแสดงถึงผลกระทบของการประ- พหุติตัวเองของผู้นำที่มีต่อพุทธศาสนา ทั้งสองข้อนี้หากแสดงผลที่ออกมาเป็นทางบวกต่อพุทธศาสนา ก็จะได้คะแนนสูง ในทางตรงกันข้ามก็จะได้คะแนนต่ำ ดังตารางที่ ๒๔ ได้ให้คะแนน เป็นระดับ ละ เขียดดังนี้ คะแนน ๐-๔ แสดงว่าบทบาทของตัวผู้นำที่ให้สัมภาษณ์ไม่มีส่วนช่วยพัฒนาความเป็น สมัยใหม่ของสังคมเลย คะแนน ๕-๖ มีส่วนช่วยอย่างมาก ๗-๘ ผู้นำมีส่วนช่วยได้มาก คะแนน ๙- ๑๐ ผู้นำมีส่วนช่วยพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยได้มากที่สุด คือ แยกตามความคิดเห็นของ ผู้นำตามระดับคะแนนค่าไปหาสูง คือ ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วย และ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ตาม ลำดับ ตารางที่ ๒๔

ตารางที่ ๒๔ อัตราส่วนร้อยละของผู้บริจาคจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริจาคที่สัมภาษณ์เองในการช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย และ เพศ, อายุ, ที่อยู่อาศัย, ระดับการศึกษา, อาชีพ และระดับรายได้

ระดับการที่ผู้บริจาคมีส่วนช่วยพัฒนา (คะแนน)	เพศ		อายุ(ปี)			ที่อยู่อาศัย		ระดับการศึกษา			อาชีพ			ระดับรายได้(บาท)			รวม
	ชาย	หญิง	๑๕-๓๔	๔๐-๕๔	๖๐+	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา	ข้าราชการ	เกษตรกร	อื่น ๆ	๒,๐๐๐-๔,๐๐๐	๔,๐๐๑-๘,๐๐๐	๘,๐๐๑+	
๑. ไม่มีส่วนช่วยเลย (๐-๔)	๑.๐ (๑)	-	๓.๔ (๑)	-	-	-	๑.๐ (๑)	๔.๘ (๑)	-	-	-	๒๐.๐ (๑)	-	๒.๓ (๑)	-	-	๐.๘ (๑)
๒. มีส่วนช่วยได้น้อย (๕-๖)	๑๑.๕ (๑๑)	๑๗.๒	๑๑.๕ (๕)	๑๒.๕ (๓)	๑๕.๐ (๗)	๑๑.๕ (๖)	๑๓.๑ (๓)	๑๔.๓ (๑๓)	๑๓.๗ (๓)	๑๑.๖ (๗)	๑๐.๗ (๖)	๒๐.๐ (๘)	๑๕.๖ (๑)	๑๕.๘ (๗)	๑๑.๑ (๗)	๑๑.๑ (๕)	๑๒.๘ (๑๖)
๓. มีส่วนช่วยได้มาก (๗-๘)	๔๔.๘ (๔๓)	๕๑.๗ (๓๕)	๔๒.๓ (๑๑)	๕๐.๐ (๒๘)	๔๔.๒ (๑๘)	๔๒.๓ (๑๑)	๔๗.๕ (๔๗)	๔๗.๖ (๑๐)	๖๐.๐ (๒๖)	๕๐.๕ (๒๒)	๔๕.๐ (๓๓)	๕๐.๐ (๒)	๕๑.๑ (๒๓)	๕๒.๓ (๒๓)	๔๘.๘ (๒๒)	๓๖.๑ (๑๓)	๕๖.๕ (๕๘)
๔. มีส่วนช่วยได้มากที่สุด (๙-๑๐)	๔๒.๗ (๔๑)	๓๑.๑ (๘)	๔๒.๓ (๑๑)	๓๗.๕ (๒๑)	๔๑.๘ (๑๘)	๔๖.๒ (๑๒)	๓๘.๕ (๓๘)	๓๓.๓ (๗)	๓๕.๓ (๑๘)	๔๗.๒ (๒๕)	๔๕.๓ (๓๔)	๒๐.๐ (๑)	๓๓.๓ (๑๕)	๒๘.๕ (๑๓)	๔๐.๐ (๑๘)	๕๒.๘ (๕)	๕๐.๐ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๖)	๑๐๐.๐ (๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๖)	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๕๓)	๑๐๐.๐ (๒๖)	๑๐๐.๐ (๘๘)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๕๓)	๑๐๐.๐ (๗๕)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๕)	

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ ๒๔-๑ แสดงให้เห็นว่า ตัวผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เองมีส่วนช่วยในการนำเอาหลักธรรมมาปฏิบัติ เป็นตัวอย่าง เพื่อปรับตัวของสมาชิกและประชาชนในการปรับตัว พัฒนาจิตใจให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ผู้นำร้อยละ ๔๖.๔ + ๔๐.๐ = ๘๖.๔ มีบทบาทช่วยพัฒนาสังคมไทยโดยผู้นำที่เป็นชายมีอัตราส่วนที่ช่วยมากกว่าผู้นำหญิง คือ ช่วงคะแนน ๔-๑๐ ผู้นำชายร้อยละ ๔๒.๗ ผู้นำหญิงร้อยละ ๓๑.๐ หรือถ้าอูรวมกันคะแนนช่วง ๗-๑๐ ผู้ชาย ๔๔.๘ + ๔๒.๗ = ๘๗.๕ ผู้นำหญิง ๕๑.๗ + ๓๑.๐ = ๘๒.๗ ผู้นำชายมีส่วนช่วยได้มากกว่าผู้นำหญิง

ในทำนองเดียวกันจากตารางที่ ๔๒-๒ ผู้นำที่มีอายุสูงขึ้นไปเปอร์เซ็นต์ช่วยสูงขึ้นช่วงอายุที่มีส่วนช่วยได้มาก คือ ช่วง ๔๐-๕๔ ปี คือร้อยละ ๘๗.๕ แต่ช่วงอายุที่จะทำได้มากที่สุด ในช่วง ๑๕-๓๙ ปี ตอบร้อยละ ๔๒.๗ และรองลงไปคือ ช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ตอบร้อยละ ๔๑.๔ แสดงให้เห็นว่า ผู้นำเมื่ออายุมากขึ้นจะมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมได้มาก และจะไปลดลงเล็กน้อยเมื่ออายุแก่มา คือ ช่วงอายุ ๑๕-๓๙ ปี ผู้นำร้อยละ ๘๔.๒ ช่วงอายุ ๔๐-๕๔ ปี ผู้นำร้อยละ ๘๗.๕ ช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ผู้นำร้อยละ ๘๖.๐ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาความเป็นสมัยใหม่แก่สังคม

จากตารางที่ ๒๔-๓ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เอง และที่อยู่อาศัย ผู้นำร้อยละ ๘๘.๕ ที่อยู่ในกรุงเทพฯ มีบทบาทมากกว่าผู้นำในต่างจังหวัด ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๘๕.๔ เมื่อดูให้ละเอียดในบทบาทที่เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ได้คะแนน ๔-๑๐ ผู้นำในกรุงเทพฯ ต่อผู้นำในต่างจังหวัดเป็นอัตราส่วน ๔๖.๒ : ๓๘.๔ แสดงให้เห็นว่า ผู้นำของสมาคมทางพุทธศาสนาในกรุงเทพฯ มีบทบาทตามความคิดเห็นสูงกว่าในต่างจังหวัด แต่ก็อยู่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน

จากตารางที่ ๒๔-๔ ผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำ ที่ให้สัมภาษณ์เอง และระดับการศึกษา จะเห็นได้ชัดว่ายิ่งผู้นำที่มีการศึกษาสูงจะมีบทบาทช่วยพัฒนาและเป็นตัวอย่างได้มากขึ้น คือ ผู้นำที่มีการศึกษา ประถมศึกษา : มัธยมศึกษา : อุดมศึกษา เป็นร้อยละ ๓๓.๓ : ๓๕.๓ : ๔๗.๒ ในช่วงคะแนน ๔-๑๐ ที่ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งถือว่าได้ทำบทบาทมากที่สุดในการพัฒนา เมื่อรวมกับช่วงคะแนน ๗-๘ ก็จะได้เป็นผู้นำระดับประถมศึกษา

มัธยมศึกษา : อุดมศึกษา เท่ากับ ๘๐.๔ : ๘๖.๓ : ๘๘.๗ แสดงให้เห็นว่า ยิ่งผู้นำมีการศึกษาสูงก็ยิ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาได้มาก

จากตารางที่ ๒๔-๕ จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำ และอาชีพผู้นำร้อยละ ๘๘.๓ ที่เป็นข้าราชการมีบทบาทมากกว่าอาชีพอื่น รองลงมาคือ อาชีพอื่น ๆ คือ ค้าขาย ประกอบธุรกิจ ร้อยละ ๘๔.๔ ผู้นำที่มีอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ ๖๐.๐

จากตารางที่ ๒๔-๖ จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำ และระดับรายได้ ผู้นำร้อยละ ๒๔.๕ มีรายได้ ๒,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาท ผู้นำร้อยละ ๔๐.๐ รายได้ ๔,๐๐๑-๘,๐๐๐ บาท และผู้นำร้อยละ ๕๒.๔ รายได้ ๘,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีบทบาทในการช่วยพัฒนาสังคมตามแนวทางพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่ายิ่งมีรายได้สูงขึ้นบทบาทในการช่วยพัฒนายิ่งมีมากขึ้น

จากการที่ได้ศึกษามาทั้งหมดถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมและตัวผู้นำเอง ผู้วิจัยได้เห็น เหตุของการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยตามที่ได้ความคิดจากผู้นำของสมาคมทางพุทธศาสนารวมทั้งจากการค้นคว้าที่จำเป็นที่ผู้นำกล่าวถึง เพื่อความเข้าใจ ปรากฏว่า ระดับของการพัฒนาไปสู่ความเจริญที่จะถูกต้อง เหมาะสมสำหรับสังคมไทยขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจธรรมด้วยความถูกต้อง ที่เริ่มมีตั้งแต่แรกคิดวางแผนที่จะทำการพัฒนาสังคมและต้องประกอบด้วยธรรมในหลักพุทธศาสนาที่เป็นสัมมาทิฐิ เป็นสุจริตธรรม ด้วยเหตุผลถูกต้องจึงจะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าขึ้นอยู่กับระดับความเป็นสัมมาทิฐิของคนในสังคม หากคนในสังคมมีระดับสัมมาทิฐิมากก็จะทำให้การพัฒนาบรรลุผลมากซึ่งระดับความเข้าใจธรรมด้วยเหตุผล เป็นสัมมาทิฐิ ต้องปฏิบัติฝึกก่อน ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยจากระดับการศึกษา ความอยู่ดีกินดีพอเหมาะ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่าระดับที่ผู้นำเห็นความสำคัญของกิจกรรม งาน เข้าร่วมทำประโยชน์ในสมาคม ตลอดจนบทบาทของตัวผู้นำเองขึ้นอยู่กับปัจจัยในด้านการศึกษา รายได้พอเหมาะที่จะเลี้ยงชีพได้ รวมทั้งความศรัทธามีฉันทะที่จะทำการพัฒนาโดยสุจริต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทของผู้นำและสมาคมที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตจะช่วยพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสมัยใหม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาที่เป็นสัมมาทิฐิ และ ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจก็จะเป็นผลตามมา ด้านสังคมก็จะ เกิดการพัฒนาตามระดับความเป็นสัมมาทิฐิ และความสุจริตของคนในสังคมถ้ามีระดับสูง ระดับการพัฒนาที่จะสูง